

Іванова А.О.

студентка,

Науковий керівник: Пелех І.В.

*кандидат юридичних наук, викладач,
Запорізький національний університет*

ПРАВО НА ЖИТТЯ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ В УКРАЇНІ

Від самого свого народження людина наділяється певними, невід'ємними правами. Одне з них регламентує стаття 27 Конституції України – кожна людина має невід'ємне право на життя. Дуже часто виникає питання що ж таке життя? Питанням розкриття поняття права на життя займалися наступні науковці: О. Домбровська, О. Мацегорін, Т. Фомічова, Л. Ольховик, Г. Миронова та багато інших. Заслужовує на увагу думка О. Куніцина, який наголошував що «первинні права виникають зі самої природи і називаються вродженими, оскільки ґрунтуються на якостях людини, властивих їй з народження». Людина отримує життя природним шляхом, тобто воно дароване їй природою, а держава захищає ці права даючи їм своє законодавче закріплення. Щодо змісту право на життя, то в юридичній літературі визначено, що право на життя включає в себе такі елементи, як: право вимоги, право користування та право домогання. Суть права вимоги полягає в тому, що людина може вимагати від зобов'язаних суб'єктів (держави, міжнародних організацій, суспільства, інших людей) забезпечити здійснення свого невід'ємного права. Право користування – можливість людини вільно користуватися життям в умовах особистої безпеки. Право домогання – змога звернутися до національних правоохоронних органів або ж міжнародних організацій для захисту свого невід'ємного права на життя.

Ще одне питання що виникає у зв'язку з вивченням даної теми: що ж таке взагалі життя? Ми можемо виділити дві категорії поняття життя людини, це у біологічному розумінні – стан здоров'я людини, її навколишнє середовище, тобто фізіологічний стан особи, та в розумінні соціальному – побут людини, умови життя (освіта, робота, конституційно-правовий статус), внутрішній та зовнішній (духовний) стан особи. Опираючись на дві варіації тлумачення життя людини, можемо виділити дві категорії конституційно правових норм: це ті, які захищають життя у соціальному розумінні-наприклад це норми, які закріплюють рівність людей у своїх правах та перед законом, які закріплюють право на вільний розвиток, право на повагу до гідності і честі, право на особисту свободу та недоторканність, недоторканність житла, гарантоване невтручання в особисте життя та повна свобода думки та віросповідання, право на освіту, свобода світогляду і таке інше. Вважаємо, що ці норми забезпечують нормальне існування і життя людини як соціальної істоти. Та ті, що захищають і забезпечують біологічний стан людини, а саме-кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на медичну допомогу та охорону здоров'я, право на захист свого життя від протиправних посягань. Ці норми забезпечують нормальне фізіологічне функціонування людини як

істоти біологічної, закріплюють ті умови, при яких можливе нормальне функціонування і життєдіяльність людського організму. Конституція не лише забезпечує усі складові права особи на життя, а ще й охороняє ці права як вже було вищезазначено, адже статтею 27 Конституції закріплено, що ніхто не може бути свавільно позбавлений життя, і обов'язок держави-захищати життя людини, тож диспозиція статті передбачає, що порушення цього правила тягне за собою наслідок, який передбачений у Кримінальному законодавстві України, а саме ст. 115 Кримінального кодексу, який інкримінує таке діяння – як умисне вбивство. Вивчаючи детальніше диспозицію ст. 27 Конституції України, слід звернути увагу на те, що законом карається саме «свавільне» позбавлення життя людини, адже Конституцією України проголошено, що кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань, це право регламентується як ст. 27 так і ст. 55 Конституції України. На жаль трапляються випадки, коли особа вимушена захищатися від насильницьких діянь або від загроз її життю, такі випадки визначені в кримінальному законодавстві як Необхідна оборона (ст. 36 ККУ). Також серед джерел, які закріплюють право особи на життя, маємо зазначити ст. 281 Цивільного кодексу України, де право на життя закріплене як особисте немайнове право фізичної особи.

Охорона права особи на життя, закріплене не лише в українському, а й в міжнародному законодавстві. Наприклад, вперше міжнародно-правова деталізація права на життя була дана в Загальній декларації прав людини 1948 р. Стаття 3 Декларації проголошує, що кожна людина має право на життя, свободу та особисту недоторканність. Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950 р. деталізувала Загальну декларацію зазначивши у ст. 2, що право кожної особи на життя не тільки проголошується, але ще й захищається законом. Конвенція проголошує, що «жодна людина не може бути умисно позбавлена життя інакше ніж на виконання вироку суду, винесеного після визнання її винною у вчиненні злочину, за який законом передбачено таке покарання». Тут слід звернути увагу на те, що зараз, такого покарання як смертна кара в Україні не існує. Слід згадати, що питання відміни смертної кари було дискусійним питанням, як серед населення, так і серед органів державної влади. Але 29 грудня 1999 року Конституційним Судом України було розглянуто справу про конституційність смертної кари як виду покарання і було прийнято рішення, згідно з яким «...положення санкцій статей Особливої частини Кримінального кодексу України, які передбачають смертну кару як вид покарання, визнано такими, що не відповідають Конституції України».

Також, вважаємо що зміст права на життя деталізується у ч.6 ст. 281 Цивільного кодексу України, а саме «штучне переривання вагітності, якщо вона не перевищує дванадцяти тижнів, може здійснюватися за бажанням жінки. У випадках, встановлених законодавством, штучне переривання вагітності може бути проведене при вагітності від дванадцяти до двадцяти двох тижнів. Перелік обставин, що дозволяють переривання вагітності після дванадцяти тижнів вагітності, встановлюється законодавством».

Можемо зробити висновок, що у даній сфері теж існує певна правова охорона і законодавче регулювання. Хоч і штучне переривання вагітності вільний вибір кожної жінки, але все ж таки це право діє лише до певного строку вагітності. На нашу думку, наведена стаття розкриває нам один із проявів гуманізму і певну охорону права на життя ще ненародженої дитини. Також, вважаємо за необхідне, звернути увагу на ч.4 ст. 281 Цивільного кодексу України – забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя. Євтаназія або ж інший спосіб припинення життя людини в Україні заборонений. Навіть коли особа, виявляє бажання і висловлює своє прохання припинити її життя-ані лікарі(навіть при смертельній хворобі, за бажанням пацієнта полегшити йому страждання-лікарі повинні зробити все, щоб максимально подовжити життя хворій людині), ані інші особи(друзі, подружжя, родичі, будь-хто) – не мають права цього робити. Як вже було зазначено, правове регулювання права на життя, закріплено також і в міжнародних нормах. Наприклад у Каїрській декларації, а саме у статті 2, закріплено, що життя людини – це дар від Бога і право на життя гарантоване кожній людській істоті. Наприклад, Конституція Словацької Республіки проголошує, що людське життя гідне охорони взагалі ще до народження, своє закріплення це правило знайшло у ст. 15. Таку ж думку має й Чеська Республіка. Серед різних джерел слід виділити Конституцію Ірландії, яка визначає що: «Держава визнає право на життя ненародженої дитини і, маючи на увазі рівне право на життя матері, гарантує у своїх законах повагу і, наскільки це можливо, захищає та підтримує своїми законами це право» . Конституція України в багатьох своїх нормах більш детально розкриває весь зміст права особи на життя, і підсумовуючи все вищенаведене, ми можемо зробити висновок-життя людини в Україні є вищою соціальною цінністю, так закріплено ст. 3 Конституцією України. На нашу думку це свідчить про гуманність, демократизм та про соціальний рівень розвитку України. Життя людини охороняється багатьма міжнародними нормативно-правовими актами, охороняється не тільки життя, але й здоров'я і побут людини, що є невід'ємним від нормальної життєдіяльності особи. Регламентується багато прилеглих до права на життя соціальних прав людини, які забезпечать життя у добробуті та безпеці. Захист життя людини є обов'язком держави, бо це є основою для нормального функціонування не тільки кожної держави, а й цілої планети!

Список використаних джерел:

1. Конституція України (Верховна Рада України; Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР).
2. Цивільний кодекс України (Верховна Рада України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV).
3. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу (<http://legalexpert.in.ua>).
4. Кримінальний кодекс України (Верховна Рада України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III).
5. Кожан В.В. Особисті права та свободи людини: загальнотеоретичне дослідження : Дисертація (Національний університет «Львівська політехніка», УДК 340.114, 2016 РІК).
6. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950).

7. Загальна декларація прав людини (ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948).

Кляпець М.С.

студент,

Науковий керівник: Мяловицька Н.А.

доктор юридичних наук, професор,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЮРИДИЧНІ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЕВТАНАЗІЮ ЯК СКЛАДОВОЇ ЧАСТИНИ ПРАВА НА ЖИТТЯ

В контексті науково-технічного прогресу та досягнень науки у галузях біології, медицини та техніки у поєднанні з принципом невичерпності прав та свобод, все гостріше постає питання законодавчого закріплення того, що вчені-конституціоналісти називають четвертим поколінням прав людини. Чи не найбільший дискус викликає право людини на евтаназію – припинення (скорочення) життя індивіда задля позбавлення його від болю, що завдає йому хвороба. Питання евтаназії у ХХІ ст. хвилює не лише юристів: актуальність дослідження цієї теми визначається глибоким інтересом до неї медиків, біологів, філософів, психологів та інших вчених.

Неоднозначність евтаназії викликало хвилювання відомих мислителів задовго до становлення четвертого покоління прав людини. Так, цього питання торкалися Френсіс Бекон (який є «батьком» терміну евтаназії, назвавши «легку смерть» за допомогою двох слів грецького походження: «eu» – добре, «thanatos» – смерть), Томас Мор та ін., проте лише в Новітній час, коли проблема законодавчого закріплення цього права змусила громадськість звернути на це увагу, право на евтаназію викликало неабияку зацікавленість серед фахівців багатьох галузей науки. Головне питання щодо евтаназії, на думку вчених із Нідерландів – чи не є дозвіл на евтаназію у будь-якій формі як реакція на страждання та невиліковну хворобу пацієнта першим кроком практики збільшення випадків недбалого припинення життя та поступового визнання суспільством евтаназії як морально неприйнятого явища [1].

Розглядаючи право на життя як природне особисте немайнове право, можна виділити у ньому два аспекти: право на збереження життя та право на розпорядження життям [2, с. 211] (вибір власного варіанту поведінки). Із особистої немайнової природи права людини на життя можна зробити висновок, що сама людина самостійно реалізує це право в обох його аспектах, а держава гарантує цю реалізацію (так, ст. 3 КУ визначає людину, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю [3]; а ст. 27 КУ, ст. 281 ЦК закріпили право на життя невід'ємним від кожної людини правом, що захищається державою [3; 4]). Це, однак, породжує питання, чи не виникає разом із правом людини на життя